

Innst. S. nr. 242

(2002-2003)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

St.meld. nr. 21 (2002-2003)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om kilder til kunnskap. Om ny støtteordning gjennom Lånekassen for unge elever i ordinær videregående opplæring

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Departementet foreslår i meldingen en ny støtteordning gjennom Lånekassen for unge elever i ordinær videregående opplæring. Forslaget er basert på de støtteprinsippene som ble lagt fram i forslaget til statsbudsjett for 2003 og Stortingets vedtak i den forbindelse, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2002-2003). Den nye støtteordningen er særlig rettet mot elever og lærlinger fra familier med svak økonomi, og det er tatt spesielt hensyn til utgifter til læremidler. For elever fra familier med svak økonomi og med maksimale stipendmuligheter vil den nye ordningen kunne innebære en stipendøkning på kr 20 800 pr. skoleår, for lærlinger kan økningen bli på over kr 35 000. De forslagene som legges fram i meldingen, innebærer en styrking av støtteordningen på nærmere 400 mill. kroner på helårsbasis.

Departementets forslag til støtteordning gjelder alle med rett til videregående opplæring etter opplæringsloven § 3-1. Hovedprinsippene for ordningen er at videregående opplæring skal finansieres ved stipend, ikke ved lån. Lån til dekning av skolepenger kan imidlertid gis til elever som tar rettighetsbasert videregående opplæring ved en privat videregående skole. Støtteordningen skal videre være basert på behovsprøving mot inntekt og formue. Forslaget om å innføre én felles støtteordning for alle elever innebærer da at også elever over 19 år vil få støtten behovsprøvd etter familiens økonomi. En viktig del av støtteordningen er at det innføres et behovsprøvd læremiddelstipend på kr 3 500 pr. skoleår, som utbetales med inntil halvparten i begyn-

nelsen av hvert semester. Læremiddelstipendet erstatter utlånsordningen for lærebøker, som ikke vil bli bygd videre ut. For familier med svak økonomi vil det i tillegg bli innført et behovsprøvd grunnstipend. Det ikke-behovsprøvd borteboerstipendet, heretter bostipend, videreføres. Det samme gjelder det ikke-behovsprøvd reise- og reisestipendet som er avhengig av reiseavstand, men her foreslås et maksimumsbeløp på kr 7 000 pr. undervisningsår.

Departementets forslag til stipendordning for unge elever vil etter dette omfatte et behovsprøvd grunnstipend (inntil kr 1 730 pr. måned) og et behovsprøvd læremiddelstipend (inntil kr 3 500 pr. skoleår), samt ikke-behovsprøvd bostipend (kr 3 450 pr. måned) og ikke-behovsprøvd reise- og reisestipend. Støtteordningen foreslås innført fra og med skoleåret 2003-2004. Forslag til nødvendige bevilgninger vil bli lagt fram i Revidert nasjonalbudsjett.

KOMITEENS MERKNADER

Læremiddelstipend

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Raymond Robertsen og Søren Fredrik Voie, fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Eva M. Nielsen og Karita Bekkemellem Orheim, fra Fremskrittspartiet, Ursula Evje og Arne Sortevik, fra Sosialistisk Venstreparti, Lena Jensen og lederen Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, fra Venstre, Trine Skei Grande, og representanten Jan Simonsen, viser til at foreliggende melding er en oppfølging av tidligere budsjett-innstillinger fra komiteen. Departementet følger videre opp Stortingets vedtak i desember 2002, da Stortinget bad Regjeringen legge fram sak med gjennomgang av låne- og stipendordninger for elever i videregående opplæring. Stortin-

get bad spesielt om at forholdet til borteboerstipendet ble ivaretatt i den nye støtteordningen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, har merket seg at Regjeringen legger opp til å utbetale læremiddelstipendet to ganger i året. Flertallet ber Regjeringen fra skoleåret 2004-2005 vurdere om Lånekassen kan utbetale læremiddelstipendet slik at det i større grad tas hensyn til når på året elevene faktisk har kostnader til læremidler.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre minner om at det gjennom mange år har vært enighet om behovet for en ny støtteordning for videregående opplæring (jf. f.eks. Aamodtutvalgets utredning "Nyttige lærepenger" NOU 1999:33), og konstaterer at meldingen innebærer at en ny støtteordning for rettighetsbasert videregående opplæring nå kommer på plass. Disse medlemmer har merket seg at Regjeringens forslag er målrettet mot elever fra familier med særlig svak økonomi, samtidig som det ikke-behovsprøvde borteboerstipendet blir videreført uendret. Disse medlemmer har også merket seg at den nye ordningen styrker studiestøtten med nærmere 400 mill. kroner på helårsbasis.

Disse medlemmer mener at det er viktig å hindre at elever ikke kan benytte sin rett til videregående opplæring på grunn av manglende økonomisk evne til de nødvendige innkjøp av bøker og andre læremidler. Disse medlemmer er glad for at Regjeringen nå foreslår å innføre et behovsprøvd læremiddelstipend - både for hjemmeboere og borteboere - på kr 3 500 pr. skoleår. Disse medlemmer mener at en slik målrettet støtte er langt å foretrekke fremfor en generell utlånsordning som skal gi litt til alle, uansett reelt behov for støtte. Disse medlemmer slutter seg til Regjeringens forslag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til Innst. S. nr. 246 (1998-1999), der komiteen vektlegger at den videregående opplæringen er en del av et helhetlig utdanningsløp i et livslangt læringsperspektiv. Grunnskolen og den videregående opplæringen må ses som et løp. Disse medlemmer mener at gratisprinsippet i grunnskolen også skal omfatte videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til utlånsordningen for lærebøker som ble initiert av regjeringen Stoltenberg, med sikte på å nå målet om gratis læremidler i videregående opplæring, med en utgiftsramme på 100 mill. kroner på årsbasis inkludert utgifter til utvikling av digitale læremidler. Denne ordningen ble utviklet av regjeringen Bondevik II i budsjettet for 2002. Disse medlemmer merker seg at departementet vil benytte et tilsvarende beløp til en sterkt behovsprøvd stipendøkning innbefattet et læremiddelstipend. Disse medlemmer mener at det er en kjensgjerning at alle elever har utgifter til

læremidler, at utgiftene varierer avhengig av studieretning, og at departementets forslag ikke ivaretar dette.

Disse medlemmer ønsker primært å bruke midlene som nå er avsatt for det behovsprøvde læremiddelstipendet, til en ordning med utstyrsinnkjøp/læremiddelstøtte/utlån av læremidler som administreres av fylkeskommunen som har ansvaret for videregående opplæring. Disse medlemmer mener at fylkeskommunen kjenner behovene og studieretningene til sine elever best.

Disse medlemmer foreslår derfor følgende:

"Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning for utstyrsinnkjøp/læremiddelstøtte/utlån av læremidler som skal administreres av fylkeskommunen. Det må sikres at bruken av midlene skal redusere utgiftene til læremidler, redusere forskjellene mellom studieretningene og at utgiftsreduksjonene skal være minst like store som midlene fylkeskommunene mottar fra staten til det enkelte fylket."

Disse medlemmer mener subsidiært at et læremiddelstipend bør differensieres mellom de forskjellige studieretningene for å fange opp ulikheter i kostnader, i tillegg til å prioritere de med lavest foreldreinntekt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til at Fremskrittspartiet er imot tvungen 13-årig opplæringsplikt.

Disse medlemmer mener likevel at videregående opplæring er et fellesgode som skal finansieres av det offentlige. Disse medlemmer viser også til Fremskrittspartiets alternative modell for skolefinansiering som er basert på statlig tilskudd som følger hver elev, og at slikt tilskudd må variere i størrelse for å fange opp de kostnadsforskjeller det er mellom allmennfaglig og yrkesfaglig undervisning samt mellom ulike yrkesfaglige linjer. Slike statlige tilskudd til de videregående skolene skal, sammen med ulike tilskuddsordninger til den enkelte elev knyttet til reiseavstand og bostedsordning, sikre en nasjonal utjevning som gir elever i hele landet like vilkår innenfor videregående opplæring og basert på en undervisning som er fullfinansiert av det offentlige. Disse medlemmer peker på at Fremskrittspartiet på ulike måter vil arbeide for å begrense elevenes utgifter til ulike typer læremidler i den videregående opplæring.

Disse medlemmer vil understreke at det må være en målsetning å arbeide for at skolemateriellet i den videregående skolen skal være så rimelig som mulig. Disse medlemmer vil likevel bemerke at læremidler, herunder skolebøker, må være oppdatert og gode i den videregående opplæringen. Når en ser utviklingen i grunnskolen, der mange elever må bruke læremidler av varierende kvalitet og alder, og der det også kan mangle nok eksemplarer/utstyr til alle elever, er disse medlemmer skeptiske til at staten eller fylkeskommunen skal ha ansvaret for å kjøpe inn læremateriell. Disse medlemmer er bekymret for

at en da vil få den samme utviklingen i den videregående opplæringen som i grunnskolen. Disse medlemmer viser til sin modell der alle elever i den videregående opplæring vil få et læremiddelstipend, der bokbransjeavtalen er avvirket og der muligheten med reklamefinansierte læremidler benyttes. Dette vil etter disse medlemmers oppfatning medføre at kostnadene til læremidler i den videregående skolen kan reduseres betraktelig.

Disse medlemmer viser til at kostnadene ved å kjøpe skolebøker i Norge er unødvendig høye. Dette er blant annet en konsekvens av den bokbransjeavtalen som regulerer markedet, og som hindrer fri konkurranse ved salg av lærebøker. Disse medlemmer mener at ved å fjerne bokbransjeavtalen kan skolebøker bli billigere for elevene og dermed redusere kostnadene forbundet med den videregående opplæringen.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomføre tiltak for å avvikle bokbransjeavtalen."

En undersøkelse som nylig ble gjennomført av SIFO, viser at det er svært lite reklame i skolen per i dag. Disse medlemmer viser til at en ytterligere kan redusere kostnadene forbundet med videregående opplæring ved å åpne for reklamefinansierte skolebøker. Dette kan, slik disse medlemmer ser det, organiseres slik at reklamen kan tas ut av bøkene ved at denne er plassert enhetlig foran eller bak i boken, eller i kombinasjon. Videre er det, slik disse medlemmer ser det, grunn til å understreke at dette kan være et tilbud til elevene, og at de som ikke ønsker å bli eksponert for reklame i skolebøkene, står fritt til ikke å motta denne type bøker. Det viktige er, slik disse medlemmer ser det, at elevene får en mulighet til å redusere kostnadene sine på denne måten. Disse medlemmer understreker at opplæringslovens bestemmelser ikke er til hinder for at det brukes reklame i lærebøker for å redusere kostnadene. Disse medlemmer har inntrykk av at denne adgangen er lite kjent av elever og foreldre, og motarbeides fra skoleeier, skoleledelse og lærere. Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen sørger for bedre informasjon til elever, foreldre og skoler om adgangen til å bruke reklamefinansierte skolebøker/læremidler. Disse medlemmer viser i den forbindelse til at foreldremedvirkning/foreldreinnflytelse i den videregående skole ikke er lovfestet. Disse medlemmer ønsker slik lovfesting og fremmer forslag om dette ved behandling av Ot.prp. nr. 67 (2002-2003).

Disse medlemmer viser til at alle elever i den videregående skolen har utgifter forbundet med kjøp av læremateriell i den videregående skolen. Disse medlemmer vil understreke at et læremiddelstipend bør tilfalle alle elever i den videregående skolen uavhengig av foreldrenes formue og inntekt. Dette vil være rettfærdig i forhold til et likebehandlingsprinsipp. Disse medlemmer er videre av den oppfatning at læremiddelstipendet bør differensieres mellom de

ulike studieretningene. Kostnadene forbundet med en yrkesfaglig utdanning er i de fleste tilfeller langt høyere enn en utdanning innenfor de teoretiske fagene. Regjeringens forslag vil, slik disse medlemmer ser det, innebære at elever som velger allmennfag vil få dekket de fleste av sine utgifter med et fullt læremiddelstipend, mens elever på kokkelinjen må legge ut tusenvis av kroner ekstra fra egen lomme. Slik disse medlemmer ser det, er det av avgjørende betydning at det legges rammer som fortsatt stimulerer ungdom til å velge yrkesfaglig utdanning, da en rekke bransjer mangler tilgang på kompetent arbeidskraft. Dette må etter disse medlemmers mening gjøres gjennom en differensiering av læremiddelstipendet ut ifra hvilken retning den enkelte elev velger og kostnadene forbundet med denne.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen legger opp til å utbetale læremiddelstipendet to ganger i året. Innkjøp av læremidler er noe som i hovedsak skjer med en gang skolen har startet. Derfor er det etter disse medlemmers oppfatning fornuftig å utbetale hele læremiddelstipendet i første semester da elevene har de største utgiftene forbundet med innkjøp av læremidler.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at Lånekassen utbetaler hele læremiddelstipendet i første semester."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at disse partiene har foreslått et slikt læremiddelstipend i mange år og mener dette er en bedre ordning enn den tidligere utlånsordningen. Disse medlemmer viser til at det er store kostnader forbundet med det å kjøpe lærebøker og annet studiemateriell. Dette er kostnader som påløper for alle elever i videregående opplæring, og dette kommer i konflikt med målene om lik rett til utdanning og gratis videregående opplæring. Disse medlemmer mener derfor at alle elever skal få et læremiddelstipend ved begynnelsen av hvert semester. Disse medlemmer mener størrelsen på et læremiddelstipend bør reflektere kostnadsforskjellene ved ulike studieretninger og mener det derfor bør innføres differensierte læremiddelstipend avhengig av studieretning. Disse medlemmer har merket seg Regjeringens problematisering rundt det å innføre differensierte stipend avhengig av kostnadene ved de ulike studieretningene. Disse medlemmer er av den oppfatning at dette må kunne løses, for eksempel gjennom et samarbeid med fylkeskommunene som gjennom økte bevilgninger til utstyr etc. kan tilby, og dermed avhjelpe, den økonomiske belastningen som i dag påføres den enkelte elev som går på svært kostnadskrevede yrkesfaglige studieretninger.

Komiteen peker på at en differensiering av læremiddelstipend også må ta hensyn til at utgifter til arbeidstøy, redskap og annet utstyr knyttet til yrkesfag-

lig utdanning, kan utgjøre betydelige utgifter. Komiteen foreslår følgende:

"Stortinget ber Regjeringen vurdere løsninger for å utligne kostnadsforskjellene mellom ulike studieretninger gjennom differensierte læremiddelstipend."

Komiteen mener for øvrig at Internett og IKT må kunne benyttes på en langt bedre måte i skolen og supplere tradisjonelle lærebøker, samtidig som dette også åpner for en hyppigere og enklere ajourføring av læremateriell. Komiteen ønsker at Regjeringen setter fokus på hvordan IKT kan bedre kvaliteten i læringen.

På bakgrunn av dette fremmer komiteen følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av bruk av IKT, der det bl.a. vurderes hvordan bruk av elektroniske læremidler kan bedre kvaliteten på læringsarbeidet, gi elevene godt oppdaterte læremidler og redusere utgiftene til læremidler."

Aldersskillet

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, slutter seg til departementets forslag om en felles støtteordning for alle elever som tar videregående opplæring. Dette betyr blant annet at også elever over 19 år sikres mulighet for stipend som hjemmeboende, men vil få støtten behovsprøvd etter forsørgernes og elevens egen økonomi.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til at myndighetsalderen i Norge er 18 år. Slik disse medlemmer ser det, er det underlig at elever over 18 år skal få eventuell støtte fra Lånekassen behovsprøvd opp imot forsørgernes eller ektefelles økonomi når de etter loven er definert som myndige. Etter disse medlemmers oppfatning bør alle elever over 18 år motta det samme stipendet uavhengig av foreldrenes eller ektefelles økonomi.

Borteboerstipend og reisestipend

Komiteen viser til at departementet opprettholder nivået fra skoleåret 2002/03 på borteboerstipendet, og at dagens regler for å få støtte videreføres. Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og representanten Simonsen, mener reisestipendet er et viktig bidrag for å sikre lik rett til utdanning, uavhengig av geografiske forhold. Flertallet legger vekt på å hindre at elever i en rettighetsbasert videregående opplæring får økte utgifter ved gjennomføringen av utdanningen. Flertallet går derfor imot

Regjeringens forslag om at det innføres en maksimalgrense for reisestipendet på kr 7 000 pr. undervisningsår. En slik maksimalgrense vil særlig ramme elever bosatt i distriktene, da disse har til dels store reisekostnader. En reduksjon i reisestipendordningen vil også bryte med målsettingen om en større elevutveksling mellom de nordiske land.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprettholde ordningen med årlig reisestipend for elever i videregående skole uten beløpsmessig maksimalgrense. Stortinget legger til grunn at denne ordningen gjelder fra og med skoleåret 2003/2004."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg at Regjeringen vil innføre en maksimalgrense for reisestipendet på kr 7 000 per undervisningsår tilsvarende det som gjelder for studenter i høyere utdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen vil understreke at satsene for økonomisk støtte til borteboere bør økes for å unngå at elevene blir avhengig av låneopptak eller jobb ved siden av skolegang for å greie seg økonomisk. Det er viktig at elevene får mulighet til å konsentrere seg om studiene. Slik disse medlemmer ser det, må arbeidet med å avdekke urettmessig tildeling av borteboerstipend intensiveres uten at dette skal innebære byråkratisering og økt ressursbruk. Dette kan gi rom for å øke tildelingen av midler til de som faktisk har et reelt behov for borteboerstipend.

Bortfall av låneadgang

Komiteen ber Regjeringen følge låneutviklingen og rapportere tilbake til Stortinget i løpet av 2005 med hensyn til betalingsproblemer og lånebehov generelt for elever i videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til svarbrev 16. mai 2003 fra statsråd Clemet hvor det heter:

"Avslutningsvis vil jeg minne om at forskriftene for kommende skoleår allerede er fastsatt, og Lånekassen har implementert den nye støtteordningen i sitt saksbehandlingssystem. Det vil av tekniske grunner dermed ikke la seg gjøre å foreta endringer i strukturen i den nye støtteordningen fra og med skoleåret 2003-2004. Eventuelle større endringer i forhold til meldingens forslag kan først håndteres i forhold til skoleåret 2004-2005."

Disse medlemmer vil kritisere departementet for at det iverksettes endringer i ordningen for studie-støtte som gir negative utslag for elever i videregående opplæring før saken er behandlet i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at departementet foreslår å fjerne låneadgangen og i ste-

det innføre et høyere stipend for elever fra familier med særlig svak økonomi (grunnstipend og læremiddelstipend). Disse medlemmer viser også til at departementet ønsker å beholde låneadgangen, uten behovsprøving, for dekning av skolepenger til private videregående skoler. Disse medlemmer har merket seg at departementets begrunnelse for det siste er at det ligger mer bevisste valg bak enn i den offentlige skolen.

Disse medlemmer er enig i at elever bør gå gjeldfri ut av videregående opplæring. Disse medlemmer mener imidlertid at departementet ikke har kompensert for bortfallet av låneadgangen i den foreslåtte stipendøkningen. Dette betyr at noen elever får et dårligere finansieringsgrunnlag for gjennomføring av videregående opplæring. Disse medlemmer mener av den grunn at den behovsprøvde låneadgangen bør opprettholdes.

Disse medlemmer mener også at det bør være behovsprøving for elever som søker om lån for dekning av skolepenger på lik linje med andre elever.

Disse medlemmer viser til at mange elever som tar opp lån under skolegang, har problemer med tilbakebetalingen. Disse medlemmer mener at departementet må gjennomgå nærmere tilbakebetalings situasjonen for denne gruppen elever med mulige forbedringer og gi en tilbakemelding til Stortinget.

Disse medlemmer foreslår følgende:

"Stortinget ber Regjeringen opprettholde den behovsprøvde låneadgangen for elever i videregående opplæring, og forutsetter at dette skal gjelde fra og med skoleåret 2003/2004."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det lenge har vært bred enighet om at elevene så langt som mulig skal være gjeldfrie etter gjennomført videregående opplæring. Disse medlemmer viser bl.a. til at komiteen i forbindelse med behandlingen av studiefinansieringsmeldingen våren 1994 gav uttrykk for at:

"Komiteen deler departementets bekymring for de negative konsekvensene av at elever i videregående opplæring tar opp lån. ... Samtidig må målsettingen være at elever etter endt videregående opplæring skal sitte igjen med minst mulig studielån." (jf. Innst. S. nr. 101 (1993-94)).

Disse medlemmer mener at Regjeringens forslag om å oppheve låneadgangen for elever i offentlig videregående skole er i godt samsvar med de vurderinger som lenge har vært rådende om dette spørsmålet, og slutter seg også til forslaget om å innføre et behovsprøvet grunnstipend som en kompensasjon for bortfall av adgangen til å oppta lån. Maksimalt grunnstipend er foreslått til kr 1 730 pr. måned.

Disse medlemmer er enig i at det fortsatt bør være adgang til å søke om lån til skolepenger ved private videregående skoler, og er også enig i at denne type lån skal gis uten behovsprøving. Disse medlemmer viser til at det ikke lenger er behovsprøving

for lån for studenter i høyere utdanning, og at det blir en harmonisering mellom de to støtteordningene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg at flertallet ønsker å innføre en behovsprøvd låneadgang allerede fra høsten 2003. Disse medlemmer beklager at flertallet åpner for at elever i videregående skole kan sette seg i gjeld for å ta en rettighetsbasert utdanning.

Disse medlemmer mener at Regjeringens forslag til økning i stipender på rundt 400 mill. kroner vil være et godt grunnlag for at elever i videregående opplæring skal slippe å ta opp lån. Spesielt med hensyn til innretningen av ordningen, som prioriterer elever med bakgrunn i familier med svakest økonomi.

Disse medlemmer konstaterer at Stortinget åpner for en behovsprøvd låneadgang, og ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med vurdering av hvordan denne ordningen utvikler seg.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg Regjeringens opplysninger om at det er mange inkassosaker blant elever som har tatt opp lån til den videregående opplæringen. Disse medlemmer mener likevel at elever i videregående opplæring skal kunne ta opp lån i Lånekassen. Etter disse medlemmers oppfatning skal myndige elever på selvstendig grunnlag kunne ta opp lån i Lånekassen i forbindelse med den videregående opplæringen. Myndige personer må, slik disse medlemmer ser det, gis muligheten til å ta ansvar for sitt eget liv. Når det gjelder elever under myndighetsalder, bør det slik disse medlemmer ser det, stilles krav om at de foresatte eller andre myndige personer stiller opp som kausjonister. Dette vil begrense mulighetene for elever under myndighetsalder til å kunne ta opp lån. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprettholde en generell låneadgang i Lånekassen for elever i videregående utdanning og forutsetter at denne adgangen gjelder fra og med skoleåret 2003/2004."

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen ønsker å videreføre muligheten for elever i private videregående skoler til å kunne ta opp lån for å betale skolepenger. Med disse medlemmers modell med økonomisk likebehandling mellom private og offentlige skoler ville ikke disse elevene være nødt til å ta opp lån for å kunne ha muligheten til å velge alternative skoler til den offentlige.

Disse medlemmer viser til at lærlinger får redusert effekt av stipend- og låneordning pga. fratrukket for lærlingelønn. En del lærlinger har måttet ta opp private lån for å greie seg økonomisk i forbindelse med sin utdannelse. Disse medlemmer vil understreke at lærlinger bør gis de samme rettigheter som elever i teoretisk rettet videregående opplæring, slik at likebehandlingsprinsippet blir ivaretatt.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener prinsipielt at ingen elever skal behøve å oppta lån for å kunne gjennomføre videregående skole. Derfor er det avgjørende at det nye stipendregimet faktisk ivaretar det behovet elever har for å dekke utgifter forbundet med gjennomføringen av videregående opplæring. Dette medlem forutsetter at den foreslåtte styrkingen av stipendordningene vil gi elevene en kompensasjon for bortfallet av låneadgangen, og viser til omtalen av dette i proposisjonen. Dersom det viser seg at det er elever som allikevel vil komme i økonomiske vansker på grunn av bortfallet av låneadgangen, mener dette medlem at dette må løses ved å oppjustere de enkelte stipend i forbindelse med de årlige budsjettbehandlingene. Dette medlem mener det vil være usosialt, og en undergraving av målsetningen om fullstipendiering, dersom det åpnes for å kunne ta opp lån for en smal gruppe elever fra familier med svært anstrengt økonomi.

Behovsprøving

Komiteen merker seg at behovsprøving skal skje mot forsørgerens og elevens økonomiske situasjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i at dagens ordning for behovsprøving i forhold til egen arbeidsinntekt med fribeløp videreføres.

Komiteen mener at departementet i forbindelse med endringer i lov og forskrift for å klargjøre det lovmessige grunnlaget for behovsprøving i forhold til forsørgergrupper, også må vurdere en utvidelse av forsørgerbegrepet i denne sammenheng til å gjelde samboere med felles barn.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, slutter seg til Regjeringens forslag om hvilke typer inntekt som ikke skal omfattes av behovsprøving.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at departementet foreslår at behovsprøving ikke lenger skal skje ved følgende inntekter: inntekt av fast eiendom, rente og aksjeutbytte, verdien av fri kost og losji eller tilskudd fra skolen til slike utgifter og skattepliktig gevinst ved salg av aksjer eller bosted. Disse medlemmer er uenig i dette og foreslår følgende:

"Stortinget ber Regjeringen om at inntekt av fast eiendom, rente og aksjeutbytte, verdien av fri kost og losji eller tilskudd fra skolen til slike utgifter og skattepliktig gevinst ved salg av aksjer eller bosted, fortsatt skal inngå i inntektsgrunnlaget ved behovsprøving av studiestøtte."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen vil

understreke at alle elever bør motta stipend, uavhengig av foreldrenes og ektefelles inntekt. Disse medlemmer innser at det ikke er politisk flertall til å få til dette. Disse medlemmer vil derfor understreke at de biologiske foreldrenes inntekt bør legges til grunn for hvorvidt en elev skal få stipend når elever er under myndighetsalder. Disse medlemmer viser til sitt standpunkt om at alle elever som er myndige, bør motta det samme stipend. Når det gjelder elever som er gift, mener disse medlemmer at de ikke bør behøvsprøves i forhold til sin ektefelles inntekt.

Disse medlemmer har merket seg Regjeringens forslag om at følgende inntekter ikke lenger skal inngå i behovsprøvingen: inntekt av fast eiendom, rente og aksjeutbytte, verdien av fri kost og losji eller tilskudd fra skolen til slike utgifter og skattepliktig gevinst ved salg av aksjer eller bosted, og støtter dette. I tillegg mener disse medlemmer at unntaket bør utvides til å gjelde elever med formue som ikke gir renteinntekter eller annen inntekt og der formuen ikke er omsetningsbar i det åpne markedet. Dette gjelder blant annet i de tilfeller der eleven eier aksjer i en familiebedrift som ikke kan omsettes utenfor familien.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at formue som ikke gir renteinntekter eller annen inntekt, og der formuen ikke er omsetningsbar i det åpne markedet, ikke inngår i behovsprøvingen av lån og stipend."

Lærlinger

Komiteen viser til at lærlinger i dag behøvsprøves etter egne regler for arbeidsfri inntekt. Komiteen er tilfreds med at den nye støtteordningen sikrer lærlinger ikke behøvsprøvd bostipend. Komiteen merker seg departementets drøfting om lærlinglønn bør inngå i arbeidsinntekt med et fribeløp ved behovsprøving.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til at mange av landets lærlinger utdanner seg under stramme økonomiske vilkår. Disse medlemmer vil at lærlinger skal ha de samme muligheter for studiestøtte som andre elever i videregående opplæring. Disse medlemmer er derfor fornøyd med at Regjeringen nå foreslår at også lærlinger skal komme inn under ordningen med ikke-behovsprøvd borteboerstipend. Dette vil bedre levekårene for et stort antall lærlinger.

Disse medlemmer mener at lærlinger skal ha mulighet til en behøvsprøvd låneadgang på lik linje med øvrige elever i videregående opplæring.

Disse medlemmer forutsetter videre at lærlinger fortsatt skal kunne søke om reisestipend på samme vilkår som andre elever.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen drøfter hvorvidt lærlinglønn fortsatt skal regnes etter egne regler for arbeidsfri inntekt, eller inngå i arbeidsinntekt med fribeløp ved behovsprøving. Disse medlemmer mener det viktigste hensynet bør være en vurdering av det arbeidet som lærlingene nedlegger

i bedriftene. Selv om lærlinger mottar lønn for arbeid som inngår som en del av undervisningen, yter de verdiskapning for bedriften.

Dagens regelverk fører til at lærlinger i stor grad er avskåret fra studiefinansieringsordninger. En innføring av fribeleg for lærlinglønninger ville styrket deres mulighet til studiestøtte på lik linje med andre elever.

Dette vil også, etter disse medlemmers oppfatning, kunne motivere flere til å velge yrkesrettet utdanning, i en tid med mangel på fagutdannet arbeidskraft. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at lærlingelønn ved behovsprøving av studiestøtte skal inngå i reglene for arbeidsinntekt og forutsetter at dette skal gjelde fra skoleåret 2004/2005."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen er oppatt av at rammebetingelsene for allmennfaglig og yrkesfaglig videregående opplæring er rettferdig og vil ha en likebehandling. Disse medlemmer vil peke på det behovet som en del bransjer i næringslivet har for yrkesfaglig utdannet arbeidskraft, og mener det må legges til rette for at flere velger yrkesfag. Slik disse medlemmer ser det, er dagens ordninger for lærlinger svært urettferdig og langt dårligere enn for elever som har sin opplæring i den videregående skolen. Lærlinger har ikke mulighet til å ta opp lån i Lånekassen slik regelverket er i dag. Disse medlemmer er kjent med at lærlinger har sett det nødvendig å ta opp private lån for å kunne dekke sine utgifter. Dette er slik disse medlemmer ser det svært uheldig, og en lite ønskelig utvikling. På sikt kan dette bidra til at flere velger vekk en yrkesfaglig utdanning. Disse medlemmer vil peke på at også lærlingene er i en utdanningssituasjon og bør ha samme rett til låneopptak i Lånekassen som andre elever i videregående opplæring. Disse medlemmer er videre av den oppfatning at lærlinger skal kunne motta stipend dersom de bor utenfor foreldrehjemmet og deres inntekt er mindre enn det maksimale borteboerstipendet som elever i ordinær videregående opplæring mottar. I tillegg skal lærlingene etter disse medlemmers oppfatning ha krav på reisestipend på lik linje med andre elever under videregående opplæring.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomføre en ordning med støtte til lærlinger i videregående opplæring der prosentvis andel av brutto lærlingelønn som går til fradrag i støttebeløp, reduseres fra 60 pst. til 30 pst. Stortinget forutsetter at dette får virkning i statsbudsjettet for 2004 fra og med start på skoleåret 2004/2005."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen om at inntekt av fast eiendom, rente og aksjeutbytte, verdien av fri kost og losji

eller tilskudd fra skolen til slike utgifter og skattepliktig gevinst ved salg av aksjer eller bosted fortsatt skal inngå i inntektsgrunnlaget ved behovsprøving av studiestøtte.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at lærlingelønn ved behovsprøving av studiestøtte skal inngå i reglene for arbeidsinntekt og forutsetter at dette skal gjelde fra skoleåret 2004/2005.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen opprettholde den behovsprøvede låneadgangen for elever i videregående opplæring, og forutsetter at dette skal gjelde fra og med skoleåret 2003/2004.

Forslag fra Arbeiderpartiet

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning for utstyrskjøp/læremiddelstøtte/utlån av læremidler som skal administreres av fylkeskommunen. Det må sikres at bruken av midlene skal redusere utgiftene til læremidler, redusere forskjellene mellom studieretningene og at utgiftsreduksjonene skal være minst like store som midlene fylkeskommunene mottar fra staten til det enkelte fylket.

Forslag fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen gjennomføre tiltak for å avvikle bokbransjeavtalen.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at Lånekassen utbetaler hele læremiddelstipendet i første semester.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen opprettholde en generell låneadgang i Lånekassen for elever i videregående utdanning og forutsetter at denne adgangen gjelder fra og med skoleåret 2003/2004.

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at formue som ikke gir renteinntekter eller annen inntekt, og der formuen ikke er omsetningsbar i det åpne markedet, ikke inngår i behovsprøvingen av lån og stipend.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen gjennomføre en ordning med støtte til lærlinger i videregående opplæring, der prosentvis andel av brutto lærlingelønn som går til fradrag i støttebeløp, reduseres fra 60 pst. til 30 pst. Stortinget forutsetter at dette får virkning i statsbudsjettet for 2004 fra og med start på skoleåret 2004/2005.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av bruk av IKT, der det bl.a. vurderes hvordan bruk av elektroniske læremidler kan bedre kvaliteten på læringsarbeidet, gi elevene godt oppdaterte læremidler og redusere utgiftene til læremidler.

II

Stortinget ber Regjeringen vurdere løsninger for å utligne kostnadsforskjellene mellom ulike studieretninger gjennom differensierte læremiddelstipend.

III

Stortinget ber Regjeringen opprettholde ordningen med årlig reisestipend for elever i videregående skole uten beløpsmessig maksimalgrense. Stortinget legger til grunn at denne ordningen gjelder fra og med skoleåret 2003/2004.

IV

St.meld. nr. 21 (2002-2003) - om kilder til kunnskap. Om ny støtteordning gjennom Lånekassen for unge elever i ordinær videregående opplæring - vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 3. juni 2003

Rolf Reikvam
leder

Vidar Bjørnstad
ordfører